

Nagy Károly – Karasszon Anna

Segélygazdaság – a globalizáció hiánya

A szerző a segélygazdaságokat mint a fejlődő globális gazdaság még ki nem aknázott erőforrásait (slack) mutatja be. Előadásában megpróbált választ adni arra a kérdésre, hogy a „kihasználatlan erőforrás” miként tekinthető pozitívnak a globalizáció szempontjából, és hogy segélygazdaság esetén hogyan lehet fejleszteni és megerősíteni egy bizonyos ország népét. A „segélygazdasági lét” lehetőséget nyújt egy új gazdasági modell és állami intézményrendszer kialakítására, amelyeknek a működése minőségileg új lehetőségeket teremt az érintett országoknak, hogy megfeleljenek a globalizációból fakadó kihívásoknak.

Abból a feltételezésből indult ki, hogy *a kihasználatlan erőforrás fogalma makrogazdasági és globális gazdasági szintre is kiterjeszthető*. Ebben a megközelítésben a segélygazdaságok jelenleg a globális gazdaság kihasználatlan forrásai. Ez a kihasználatlan erőforrás a céloktól és a körülményektől függően lehet „jó” vagy „rossz”. A globalizációnak a megszokottól sok tekintetben eltérő és újszerű meghatározása lehetőséget nyújt egy fogalomrendszer felállítására annak érdekében, hogy megoldást találjunk arra, miként tölthetők meg ezek a „kihasználatlan erőforrások” „pozitív tartalommal”, vagyis hogyan indíthatók el a segélygazdaságok egy öntámogató növekedési pályán. Hangsúlyozta, hogy éppen a segélygazdaságok „kihasználatlan erőforrás” jellege az, ami ezt lehetővé teszi, azaz az átállást nem hátráltatják a „mélyen gyökerező” nemzetállami hagyományok. A főleg segélyekből élő országok esetében viszonylag könnyen kialakítható egyfajta „nemzetállam utáni lét”, amely kedvező lehetőséget nyújt az embereknek a globális információs társadalom körülményeihez való alkalmazkodásra.

A magyarázat során összefoglalta a globalizáció és a globális információs társadalom új fogalmi rendszerének meghatározása terén eddig elért eredményeinket. Ezt követően – példák bemutatásával – vizsgálta négy kiválasztott segélygazdaság államrendszerének és állami intézményeinek jellemzőit, emellett bemutatta, miként lehet ezeket az intézményeket „közvetett” módon átalakítani, végül pedig felvetette egy egységes nemzetközi segélyezési gyakorlat kialakításának lehetőségét, amely „stimulálja” ezeket a közvetett átalakításokat és támogatja a végrehajtásukat.

Továbbiakban a szerző a globalizáció fogalmának újszerű meghatározásából adódó lehetőségekkel foglalkozott. Hangsúlyozta: a globalizáció és egyéb kapcsolódó kifejezések meghatározásának fontosságát, amelyeknek a segítségével könnyen belátható, hogy a globális információs társadalom fejlődése megoldást nyújt a modern nemzetállamok funkcióvesztéséből adódó problémákra. A megoldás lényege az, hogy új típusú állami intézményeket hoznak létre, az állam átalakul, kissebbé válik, az állami intézmények működése pedig hálózati rendszereken alapul. A nemzetközi segélyezés fő feladata, hogy a segélygazdaságokat a globális információs társadalom körülményei közé felzárkóztassa. Ezt egy speciális intézményfejlesztési módszer segítségével lehet végrehajtani.

A globális információs társadalom körülményei közé való felzárkóztatás legjobb módja az *intézmények kiépítése*, ami kulcsfontosságú az úgynevezett segélygazdaságokban. Olyan innovatív intézményépítés szükséges, amire máshol nincs példa. Világossá kell tennünk, hogy intézmények alatt nemcsak a szervezeteket és a közöttük lévő kapcsolatokat értjük, hanem az intézmények működtetésében részt vevő emberek hozzáállását is.

„...A szegény országokban uralkodó problémák fő oka az állami intézmények gyengesége: a tulajdonjog és a jogrend hiánya, valamint a korrupciós állami bürokrácia. Emiatt maradnak szegények a szegény országok” (Fukuyama F.)

A segélygazdaságok „kihasználatlan erőforrás” jellege lehetővé teszi, hogy a segélyezési rendszer megfelelő megváltoztatásával radikálisan gyors módszert keressünk ezeknek az országoknak a globális információs társadalom körülményei közé való felzárkózásának segítésére. Tehát megállapíthatjuk, hogy a segélygazdaságokban az állami intézmények „mesterségesek”, és bizonyos tekintetben „funkció nélkül” működnek. Majdnem minden segélyprogramban szerepel az intézményfejlesztés. Azonban az ily módon végrehajtott „intézményfejlesztés” rendszerint „nemzetállami” mintákon alapul.

Ha elfogadjuk az előző részben foglaltakat, megállapíthatjuk, hogy a nemzetállamok kora lejárt. Abban az esetben, ha a nemzetállami lét jellemzőit nem a sajátos gazdasági-földrajzi-politikai egységek szerint alakították ki, nem lesz esély arra, hogy önfenntartóan kifejlcssük vagy megteremtjük a jellemzőkhöz kapcsolódó feltételeket.

Számos példát hozhatnánk arra, hogy a mesterségesen létrehozott, funkció nélküli intézmények képtelenek segélyek vagy külföldi támogatás nélkül működni. Következésképpen a funkció nélkül működő intézményeket gyorsabban át lehet alakítani vagy el lehet sorvasztani, mint azokat, amelyek nemzetállam keretei között működnek. Ha ezt a segélyezést megfelelő irányítással tudatosan támogatják, akkor adódhatnak egyéb lehetőségek is újfajta intézmények kifejlesztésére. Mielőtt megtennénk javaslatunkat, szeretnénk áttekinteni a segélygazdaságokban működő intézmények fő jellemzőit.

Felmerül a kérdés, hogy milyen intézményekre van szükség, ha a nyugati társadalmakban kiépített intézményrendszer nem tekinthető követendő célnak. A válasz: *a közvetlen intézményfejlesztésről a „közvetettre” kell áttérni*, ami azt jelenti, hogy ahelyett, hogy egy bizonyos ország népét arra kényszerítenénk, hogy fogadja el a nézeteinket, az ott élő emberekre kell bízni, hogy meghatározzák, melyik intézményrendszer a megfelelő számukra. Persze nem vagyunk könnyű helyzetben, ugyanis a „demokrácia” hiánya nem az egyedüli oka annak, hogy a mai napig nem találtuk meg a helyes utat. A megfelelő tudás és a konszenzuson alapuló együttműködési képesség szintén hiányzik.

Javasoljuk az adományozó országoknak, hogy az intézményfejlesztésre elkülönített pénzalapokból segítsenek a globális hálózatba integrált virtuális tudásközponti infrastruktúrát kiépíteni a segélygazdaságokban. A létrejövő virtuális tudásközpontok biztosítják annak a képességnek a kialakulását, amelynek segítségével az egyes országok polgárai megtalálhatják a számukra legmegfelelőbb intézményrendszert. A magyar energiabiztonsági központ megalapítása kapcsán bebizonyosodott, hogy a

virtuális tudásközpontoknak közvetlen politikai befolyástól és gazdasági kényszertől függetlenül kell működniük. E célból tanácsos ezeket a központokat – legalább a legfontosabbakat – virtuális autonóm közigazgatási intézményekként létrehozni. Ez a segélygazdaságokban példaként szolgálhat a „virtualizáció” növekvő arányára az állami intézményrendszerekben. Ennek köszönhetően az állami intézményrendszer a megtermelt nemzeti jövedelem egyre kisebb részét fogja segélyezésre és támogatásra fordítani, ugyanakkor nagyobb hányad marad az emberek szükségleteire és a gazdaság fejlesztésére.

A szerző befejezésül hangsúlyozta: a fentiek alapján javaslatot teszünk a fejlődő segélygazdaságok alapvető jövőbeni irányvonalának meghatározására:

- a) A segélygazdaságok intézményrendszerének kialakításakor a hangsúlyt egy virtuális tudásközpont infrastruktúrájának és a virtuális kormányzati szervezeteknek a létrehozására kell helyezni.
- b) A közvetett intézményfejlesztést integrálni kell a globális tudásközpont-hálózat fejlesztési programjába és a kultúrafejlesztési programokba.

A fenti javaslatok végrehajtása érdekében a szerzők készséggel ajánlják a nemzetközi együttműködéssel megvalósuló projektekben – *Energiabiztonsági központ mint virtuális tudásközpont létrehozása, új biztonságkultúra program végrehajtása* – szerzett tapasztalataikat.